

Лехкодух Інна Олександрівна,
старша викладачка
кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ВИДИ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ОДНІЄЇ ОСОБИ

Статтю присвячено дослідженню питання видів товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю однієї особи. Звертається увага на те, що здійснення класифікації таких суб'єктів господарювання за різними критеріями має важливе значення для висвітлення особливостей їхнього правового статусу.

Розглянуто підходи до визначення, які саме суб'єкти мають визнаватись товариствами з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи та запропоновано взяти за основу розуміння товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи як товариства, що створене у відповідній організаційно-правовій формі, конструктивна особливість якого проявляється у наявності лише одного учасника (засновника).

Зроблено висновок, що класифікація товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи дозволяє поряд зі спільними ознаками таких суб'єктів виокремити та охарактеризувати певні відмінності, які мають значення при набутті, реалізації та / або припиненні їхнього правового статусу.

Обґрунтовано пропозиції щодо класифікації товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи за наступними критеріями: суб'єктний склад, порядок набуття правового статусу, спосіб організації управління.

Відповідно до окреслених критеріїв пропонується виокремити відповідні види товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи.

Ключові слова: *товариство з обмеженою відповідальністю однієї особи, товариство з додатковою відповідальністю однієї особи, види товариств, класифікація товариств.*

Постановка проблеми. *Забезпечення розвитку національної економіки потребує створення сприятливих умов для ефективного здійснення господарської діяльності товариствами з обмеженою та додатковою відповідальністю однієї особи як різновиду товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, які за даними Державної служби статистики України на 01 грудня 2021 р. у сукупності складають 51 % загальної кількості створених юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання [1]. Вирішення окресленого завдання передбачає розв'язання проблем, частина яких полягає у недостатній увазі до питання видів товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи, що призводить до неврахування у законодавстві специфіки їхньо-*

го статусу, пов'язаної з конструктивними особливостями таких суб'єктів господарювання і, відповідно, неврегульованості певних відносин за їхньої участі.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі дослідженню інституту товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи приділяли увагу такі науковці як О. М. Вінник, В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, Н. М. Гончарова, Ю. Ю. Акіменко, Т. В. Блащук, А. Гук, Ю. М. Крупка, В. В. Міщук та інші. При цьому питання поділу таких суб'єктів господарювання на види здебільшого залишається поза увагою дослідників, що обумовлює актуальність досліджуваної теми.

Постановка мети. Метою статті є обґрунтування пропозицій щодо класифікації товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглядати питання видів товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи варто коротко зупинитися власне на понятті такого суб'єкта права. На законодавчому рівні відсутнє визначення поняття «товариство з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи». Водночас в науковій літературі зустрічаються декілька підходів до визначення які саме суб'єкти мають визнаватись товариствами з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи.

Найбільш розповсюдженою та такою, що заслуговує на увагу, є позиція, відповідно до якої товариством з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи визнається суб'єкт господарювання, створений в організаційно-правовій формі товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю, що має лише одного учасника. Визнання такого товариства державою відбувається одним з двох способів: прямим, який передбачає закріплення на законодавчому рівні можливості створення товариства однією особою чи зосередження в однієї особи всіх часток у статутному капіталі товариства, або непрямим, що характеризується наявністю формальної заборони на створення товариства однієї особи за одночасної відсутності підстав для його припинення у випадку набуття всіх часток одним учасником [2, с. 124].

Системний аналіз положень законодавства, в яких визначаються можливість створення товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю однією особою (ч. 2 ст. 114 Цивільного кодексу України [3], ч. 2 ст. 10 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [4]) та особливості функціонування товариства, що має лише одного учасника (ст. 37 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), дозволяє зробити висновок про притаманність національній системі прямого способу визнання таких суб'єктів господарювання.

Водночас існує підхід, згідно з яким товариствами з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи пропонується також визнавати і такі товариства, що мають кількох учасників, один з яких володіє часткою у статутному

капіталі, розмір якої надає йому можливість здійснення вирішального впливу на товариство (фактичний спосіб визнання) [5, с. 148].

В. І. Борисова влучно зазначає, що з такою точкою зору важко погодитись [6, с. 74], адже в окресленому випадку хоча і є очевидними можливість одноособового контролю діяльності товариства і залежність суб'єкта господарювання від волі домінуючого учасника, але фактично воно має понад більше одного учасника. Не маючи вирішального права контролю, ці особи можуть впливати на діяльність товариства якщо не через інститут загальних зборів, то через інші органи товариства.

Узагальнюючи вищезазначене, для досягнення окресленої мети за основу можна взяти розуміння товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи як товариства, що створене у відповідній організаційно-правовій формі, конструктивна особливість якого проявляється у наявності лише одного учасника (засновника). Здійснення класифікації таких суб'єктів господарювання за різними критеріями має важливе значення для висвітлення особливостей їхнього правового статусу.

Першочергово доцільно розглянути питання поділу товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи на види залежно від суб'єктного складу (особи учасника).

На законодавчому рівні визначено, що учасником господарського товариства може бути як фізична, так і юридична особа (ч. 1 ст. 114 Цивільного кодексу України). Це положення рівною мірою поширюється і на товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи, що дає підстави в залежності від особи учасника поділити їх на такі, які мають єдиного учасника (1) фізичну особу, та ті, які мають єдиного учасника (2) юридичну особу.

Класифікація за цим критерієм дозволяє виокремити відмінності у способі підтвердження і реалізації повноважень єдиного учасника. Так, у першому випадку реалізація прав та виконання обов'язків єдиного учасника (засновника) здійснюється фізичною особою особисто, в другому – через відповідні органи / уповноважених осіб юридичної особи. Така класифікація на законодавчому рівні не знаходять закріплення, проте вона має важливе практичне значення, особливо для товариства, єдиним учасником якого є фізична особа.

Наступним пропонується розглянути питання поділу товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи на види залежно від порядку набуття правового статусу.

Аналіз положень законодавства, в яких визначаються можливість створення товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю однією особою (ч. 2 ст. 114 Цивільного кодексу України, ч. 2 ст. 10 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), за одночасної відсутності заборони законодавця на зосередження в однієї особи всіх часток у статутному

капіталі товариства та підстав для його припинення в окресленому випадку дає змогу зробити висновок про можливість поділу товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи на (1) створені однією особою та такі, що (2) набули відповідний правовий статус внаслідок зменшення кількості учасників до однієї особи. При цьому залежно від підстав зменшення кількості учасників вбачається доцільним виокремити товариства, що набули відповідний правовий статус шляхом: (2.1) набуття єдиним учасником всіх часток у статутному капіталі товариства; (2.2) виходу інших учасників з товариства; (2.3) виключення інших учасників з товариства; (2.4) набуття товариством часток у власному статутному капіталі.

Класифікація за цим критерієм дозволяє чітко визначити момент, з якого товариство з обмеженою (додатковою) відповідальністю буде вважатися товариством однієї особи, що відповідно потягне за собою необхідні зміни до установчих документів, моделі управління товариством тощо.

Ще однією підставою для класифікації, що має практичне значення, є поділ товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи на види в залежності від способу організації управління.

Як відомо органами товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю є: вищий орган товариства, виконавчий орган та наглядова рада товариства (у разі утворення), яка в межах компетенції, визначеної статутом, контролює та регулює діяльність виконавчого органу (ст. 28, 29, 37, 38, 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»). При цьому конструктивна особливість товариств однієї особи знаходить прояв у тому, що функції вищого органу здійснюються єдиним учасником, наділеним повноваженнями вирішувати будь-які питання діяльності товариства, а також в існуванні можливості одночасного виконання функцій вищого та виконавчого органів товариства єдиним учасником, який в такому випадку одноосібно здійснює управління поточною діяльністю товариства [7, с. 61].

З огляду на зазначене пропонується в залежності від способу організації управління поділити товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи на такі, у яких (1) функції вищого та виконавчого органів виконує одна особа, та ті, у яких (2) функції вищого та виконавчого органів виконують різні особи.

Класифікація за цим критерієм дозволяє виявити та охарактеризувати особливості форми волевиявлення та підтвердження повноважень єдиного учасника в товариствах обох видів, а також конкретизувати взаємодію вищого та виконавчого органу у разі, якщо функції цих органів виконують різні особи.

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що класифікація товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю

однієї особи дозволяє поряд зі спільними ознаками таких суб'єктів виокремити та охарактеризувати певні відмінності, які мають значення при набутті, реалізації та / або припиненні їхнього правового статусу.

Критеріями класифікації товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи можуть бути: (1) суб'єктний склад, (2) порядок набуття правового статусу, (3) спосіб організації управління.

Відповідно до окреслених критеріїв пропонується виокремити види товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи залежно від:

(1) суб'єктного складу: товариства, що мають єдиного учасника (засновника) фізичну особу, та товариства, що мають єдиного учасника (засновника) юридичну особу;

(2) порядку набуття правового статусу: товариства, створені однією особою, та товариства, що набули правовий статус внаслідок зменшення кількості учасників до однієї особи шляхом набуття єдиним учасником всіх часток у статутному капіталі товариства, виходу інших учасників товариства, виключення інших учасників товариств, набуття товариством часток у власному статутному капіталі;

(3) способу організації управління товариством: товариства, у яких функції вищого та виконавчого органів виконує одна особа (єдиний учасник товариства або особа, уповноважена єдиним учасником товариства), та товариства, у яких функції вищого та виконавчого органів виконують різні особи.

Подальші дослідження теми доцільно присвятити висвітленню особливостей правового статусу товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю однієї особи.

Список використаних джерел:

1. Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України щодо кількості юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання станом на 01 грудня 2021 р. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpy/ukr/EDRPU_2021/ks_opfg/arh_ks_opfg_21.htm
2. Лехкодур І. О. Щодо правового статусу господарських товариств з одним учасником. *Форум права*. 2016. № 5. С. 123–129.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. (зі змінами).
4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06 лютого 2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. (зі змінами).
5. Віннік О. М. Господарське товариство однієї особи (про доцільність його запровадження в Україні). *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 2. С. 147–157.

6. Борисова В. І. До проблем товариства однієї особи. *Вісник академії правових наук України*. 2001. № 2(29). С. 72–81.
7. Лехкодух І. О. Щодо здійснення майнових прав товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю однієї особи. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 2(38). С. 59–66.

References:

1. Pokaznyky Yedynoho derzhavnoho reiestru pidpriemstv ta orhanizatsii Ukrainy shchodo kil'kosti yurydychnykh osib za orhanizatsiino-pravovymy formamy hospodariuvannia stanom na 1 hrudnia 2021. *Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*. URL: http://www.ukr-stat.gov.ua/edrpoi/ukr/EDRPU_2021/ks_opfg/arh_ks_opfg_21.htm
2. Lekhkodukh I. O. (2016). Shchodo pravovoho statusu hospodarskykh tovarystv z odnym uchasnykom. *Forum prava*. № 5. S. 123–129.
3. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003. № 435-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 40–44. St. 356. (zi zminamy).
4. Pro tovarystva z obmezhenoiu ta dodatkovoiu vidpovidalnistiu: Zakon Ukrainy vid 06 liutoho 2018. № 2275-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2018. № 13. St. 69. (zi zminamy).
5. Vinnik O. M. (2001). Hospodarske tovarystvo odniiei osoby (pro dotsilnist yoho zaprovadzhennia v Ukraini). *Visnyk hospodarskoho sudochynstva*. № 2. S. 147–157.
6. Borysova V. I. (2001). Do problem tovarystva odniiei osoby. *Visnyk akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 2 (29). S. 72–81
7. Lekhkodukh I. O. (2019). Shchodo zdiisnennia mainovykh prav tovarystv z obmezhenoiu ta dodatkovoiu vidpovidalnistiu odniiei osoby. *Pravnychi chasopys Donetskoho universytetu*. №2(38). S. 59–66.

Inna Lekhkodukh. Types of limited liability and additional liability companies of one person.

The article is devoted to the study of types of limited liability and additional liability companies of one person. Attention is drawn to the fact that such classification of entities according to different criteria is critically important to highlight the specifics of their legal status.

Considered approaches of determining which subjects should be identified as limited (additional) liability companies of one person are considered and proposed to take as a basis the consideration of limited (additional) liability companies of one person as a company established in the appropriate legal form, the constructive feature of which is displayed in the presence of only one participant (founder). It is concluded that the classification of limited (additional) liability companies of one person allows, along with the common features of such entities to identify and characterize certain differences that are important in the acquisition, sale and / or termination of their legal status.

Proposals for the classification of limited (additional) liability companies of one person according to the following criteria are substantiated: the subject composition, the procedure of acquiring a legal status, the method management organization.

According to the outlined criteria, it is proposed to distinguish the types of limited (additional) liability companies of one person depending on:

(1) subject composition – companies that has a single participant (founder) individual, and companies that have a single participant (founder) legal entity; (2) the procedure for acquiring legal status - companies established by one person and companies that acquired legal status due to the reduction of the number of participants to one person by acquiring a single participant of all shares in the authorized capital, withdrawal of other members, exclusion of other members, acquisition the company of shares in its own authorized capital; (3) the method of organizing the management of the company – companies in which the functions of the supreme and executive bodies are performed by one person (sole member of the company or a person authorized by the sole member of the company) and companies where functions of supreme and executive bodies are performed by different individuals.

Keywords: *limited liability company of one person, additional liability company of one person, types of companies, classification of companies.*